ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента
БУТЕНКО Людмили Леонідівни
про дисертацію ОЛІЙНИК Ірини Вікторівни
«Теоретичні та методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами.

Якість підготовки майбутнього доктора філософії значною мірою визначається його здатністю самостійно вибудовувати логіку наукового пошуку: виявляти проблему, обґрунтовувати дослідницький задум, добирати адекватні методи, інтерпретувати отримані дані та визначати межі застосування висновків. Формування такої здатності потребує цілеспрямованого педагогічного забезпечення, у якому методологічні знання набувають значення інструментів власної дослідницької діяльності здобувача. Саме в цьому контексті дисертаційне дослідження Ірини Вікторівни Олійник порушує актуальну для теорії та методики професійної освіти проблему – обґрунтування засад і способів становлення компетентного дослідника в умовах аспірантури.

Принципове значення має зосередженість роботи на підготовці майбутніх докторів філософії з професійної освіти. Дослідження в цій галузі передбачають осмислення зв'язків між освітою, професійною діяльністю та особистісним розвитком фахівця. Від науковця вимагається здатність визначати педагогічний зміст практичних труднощів, співвідносити їх із теоретичними положеннями, обґрунтовувати умови освітніх змін і перевіряти результативність запропонованих способів дії. Відтак дослідницька підготовка має забезпечувати послідовне опанування методології пізнання складних педагогічних явищ, аргументації наукових рішень та оцінювання їхньої професійно-освітньої значущості.

Особливу актуальність обраній темі надає проблема переходу від засвоєння методологічного знання до його усвідомленого використання. Обізнаність аспіранта з науковими підходами й методами сама по собі ще не забезпечує узгодженості дослідницьких питань, понятєвого апарату, процедур отримання даних і способів доведення висновків. Така узгодженість формується у процесі роботи над власним дослідженням, обговорення альтернативних рішень, аналізу їхніх підстав і рефлексії отриманих результатів. Тому науково виправданим є звернення дисертантки до дослідницької компетентності як цілісного особистісно-професійного утворення, формування якого поєднує пізнавальний, діяльнісний, мотиваційний і рефлексивний аспекти підготовки.

Суттєвим є й організаційно-педагогічний вимір порушеної проблеми. Аспірантура має забезпечувати умови для поступового набуття здобувачем дослідницької самостійності. Це потребує обґрунтованого співвідношення індивідуальної роботи та наукового супроводу, узгодження освітніх завдань із

завданнями дисертаційного пошуку, залучення аспіранта до обговорення й оцінювання наукових результатів. У такому контексті важливо визначити, яким чином зміст підготовки, педагогічні технології, взаємодія з науковим керівником і можливості освітньо-наукового середовища сприяють розвитку здатності самостійно приймати та обстоювати дослідницькі рішення. Спрямованість дисертації на розроблення відповідної педагогічної системи засвідчує прагнення авторки надати цьому процесу теоретичної визначеності та методичної послідовності.

Наукову потребу в дослідженні переконливо увиразнюють окреслені дисертанткою суперечності. Вони дозволяють простежити взаємозв'язок між суспільними очікуваннями щодо підготовки дослідника, концептуальним осмисленням його компетентності та конкретними способами організації й оцінювання підготовки в аспірантурі. Особливо значущою вважаємо увагу до відповідності між цілісним характером дослідницької діяльності та змістово-технологічним забезпеченням її опанування. Окремої ваги набуває необхідність розроблення діагностичних засобів, які дають змогу виявляти зміни в дослідницькій підготовленості аспіранта й обґрунтовувати подальші педагогічні рішення. Це визначає доцільність комплексного розгляду концептуальних, методичних та діагностичних засад досліджуваного процесу.

Зв'язок дисертації з науковими програмами підтверджено її виконанням у межах науково-дослідних тем кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»: «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784) та «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U200059). Зміст дослідження відповідає спрямованості зазначених тем, оскільки конкретизує можливості компетентнісного моделювання підготовки на третьому освітньо-науковому рівні та розкриває педагогічні засади професійного становлення майбутнього дослідника. Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні Вченої ради ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (протокол № 8 від 19 грудня 2019 р.).

Отже, актуальність дисертації Ірини Вікторівни Олійник визначається потребою в науковому обґрунтуванні такої організації підготовки в аспірантурі, яка забезпечує становлення методологічно підготовленого, самостійного й відповідального дослідника професійної освіти. Обрана тема має належне наукове підґрунтя, відповідає проблематиці дослідницької діяльності закладу та є значущою для вдосконалення теорії і практики підготовки майбутніх докторів філософії.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації Ірини Вікторівни Олійник забезпечується послідовністю реалізації дослідницького задуму, узгодженістю вихідних методологічних позицій, теоретичних узагальнень і способів їх експериментальної перевірки. У роботі простежується логіка переходу від визначення педагогічних передумов та аналізу досвіду дослідницької підготовки до концептуалі-

зації досліджуваного феномену, проєктування педагогічної системи й оцінювання результатів її впровадження. Об'єкт і предмет окреслюють межі наукового пошуку, а мета та сім дослідницьких завдань конкретизують послідовність його здійснення.

Важливою підставою для позитивної оцінки є характер побудови методологічного підґрунтя дослідження. Авторка визначає функціональне призначення наукових підходів, об'єднуючи їх у системоутворювальні, особистісно-ціннісні й технологічно-операційні та надаючи синергетичному підходу наскрізного значення. Така організація методологічних орієнтирів дозволяє співвіднести цілісність педагогічної системи з активною позицією здобувача, ціннісними основами наукової діяльності та конкретними способами її опанування. Для предмета цього дослідження особливо істотним є поєднання положень про системну організацію підготовки з визнанням суб'єктного характеру дослідницької діяльності й необхідності розвитку наукової самостійності аспіранта.

Теоретична аргументація спирається на опрацювання праць із методології наукового пізнання, професійної освіти, компетентнісного підходу, розвитку особистості та організації докторської підготовки. Зіставлення українського й зарубіжного досвіду розширює підстави для осмислення досліджуваної проблеми та визначення напрямів її розв'язання. Використання дефінітивного і структурно-змістового аналізу дає змогу уточнити понятєвий апарат, виокремити суттєві характеристики дослідницької компетентності й обґрунтувати її компонентну структуру. Відповідно, авторське трактування цього феномену включено в подальшу логіку побудови концепції, педагогічної системи та діагностичного забезпечення.

Науковій обґрунтованості роботи сприяє взаємозв'язок методологічного, теоретичного й технологічного концептів. Через їх поєднання розкрито, на яких засадах має здійснюватися формування дослідницької компетентності, які характеристики цього процесу є визначальними та якими педагогічними засобами передбачається забезпечувати очікувані зміни. Загальну гіпотезу конкретизовано в часткових припущеннях щодо методологічного підґрунтя, взаємодії підсистем, етапності реалізації, організаційно-педагогічних умов і навчально-методичного забезпечення. Це надає дослідницькому задуму необхідної визначеності та створює основу для його емпіричної перевірки.

Застосований комплекс методів відповідає різним завданням наукового пошуку. Аналіз, узагальнення й систематизацію використано для формування теоретичних положень; педагогічне моделювання – для відображення структури та функціональних зв'язків розробленої системи; експертне оцінювання, анкетування, бесіди, тестування, спостереження й аналіз результатів дослідницької діяльності – для отримання емпіричних даних. Поєднання цих методів дозволяє розглядати дослідницьку компетентність через знання здобувача, його ставлення до наукової роботи, виконання дослідницьких дій та осмислення власного поступу.

Окремо варто відзначити узгодженість теоретичного опису компетентності з критеріально-діагностичним забезпеченням. Мотиваційно-ціннісний, змістово-пізнавальний, операційно-діяльнісний та особистісно-рефлексивний компоненти співвіднесено з аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-гносеологічним, процесуально-

технологічним і рефлексивно-результативним критеріями. Визначення показників та характеристик базового, оптимального й творчого рівнів конкретизує предмет оцінювання. Залучення до добору форм, методів і засобів діагностики 20 науково-педагогічних працівників і наукових керівників аспірантів доповнює теоретичне обґрунтування інструментарію фаховою оцінкою його доцільності.

Емпіричну основу висновків становить дослідно-експериментальна робота, здійснена впродовж 2017–2025 років. У педагогічному експерименті взяли участь 86 майбутніх докторів філософії з професійної освіти: експериментальну групу сформували 35 здобувачів Університету імені Альфреда Нобеля, контрольну – 51 здобувач інших закладів вищої освіти – учасників дослідження. У роботі описано склад груп, послідовність діагностування, зміст формувального впливу та процедури порівняння результатів. Залучення здобувачів різних років вступу дозволило простежити реалізацію авторського задуму в кількох когортах аспірантів.

Оцінювання результативності педагогічної системи ґрунтується на зіставленні вихідних і підсумкових даних за визначеними критеріями, аналізі змін у контрольних та експериментальних групах і застосуванні методів математичної статистики. За наведеними в дисертації розрахунками χ^2-критерію Пірсона встановлено статистичну значущість підсумкових відмінностей між відповідними групами. Представлення кількісних даних у поєднанні з їх педагогічною інтерпретацією надає емпіричні підстави для висновку про результативність запропонованої системи.

Загальні висновки співвіднесено з поставленими завданнями; вони послідовно відображають результати теоретичного аналізу, концептуального обґрунтування, моделювання, експериментальної перевірки та розроблення навчально-методичного забезпечення. Їх зміст дає змогу простежити, які саме положення сформульовано на підставі аналізу наукових джерел, які конкретизовано у педагогічній системі та які отримали емпіричне підтвердження. Сукупність наведених аргументів дозволяє оцінити ступінь обґрунтованості основних наукових положень і висновків дисертації як належний для дослідження докторського рівня.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційної роботи.

Наукова новизна дисертації Ірини Вікторівни Олійник полягає в розробленні цілісного теоретико-методичного забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури. Авторський внесок охоплює концептуальне осмислення досліджуваного процесу, визначення його змістових і структурних характеристик, обґрунтування педагогічної системи та умов її реалізації. Важливим є розгляд цих результатів у взаємозв'язку: теоретичні положення визначають побудову системи, а її зміст, технології та діагностичні засоби конкретизують способи досягнення й оцінювання очікуваних змін.

До найбільш вагомих результатів, одержаних уперше, належить концепція формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти, побудована на єдності методологічного, теоретичного та технологічного концептів. Її наукова цінність полягає у визначенні взаємозалежності між засадами дослідницької підготовки, уявленнями про сутність і структуру компетентності та організацією діяльності здобувача. Провідна ідея поступового переходу від виконання

окремих дослідницьких завдань до самостійного проєктування, здійснення й критичного осмислення цілісного дослідження надає концепції виразної спрямованості на становлення наукової самостійності аспіранта.

Змістовно значущим є авторське визначення дослідницької компетентності майбутнього доктора філософії з професійної освіти та обґрунтування її компонентної структури. У запропонованому трактуванні поєднано здатність здійснювати дослідницьку діяльність на належному теоретико-методологічному рівні, самостійність і відповідальність науковця, спрямованість на продукування нового знання, апробацію та впровадження результатів. Виокремлення мотиваційно-ціннісного, змістово-пізнавального, операційно-діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів дозволяє розкрити взаємозв'язок готовності до наукового пошуку, його інтелектуального й діяльнісного забезпечення та здатності оцінювати власні дослідницькі рішення.

Самостійне наукове значення має розроблена педагогічна система та її структурно-функційна модель, що об'єднує цільову, концептуально-методологічну, змістово-ціннісну, організаційно-технологічну, рефлексивно-аналітичну й результативно-оцінну підсистеми. Окремої уваги заслуговує включення рефлексивно-аналітичної підсистеми, яка закріплює значення аналізу власного досвіду для подальшого дослідницького розвитку здобувача. Поетапність реалізації системи конкретизує послідовність педагогічної роботи й дозволяє співвіднести її засоби із завданнями становлення дослідника.

До результатів, що визначають новизну роботи, належить також обґрунтування комплексу організаційно-педагогічних умов. Він охоплює індивідуальне планування дослідницького розвитку аспіранта, підготовку та методичну підтримку викладачів і наукових керівників, використання наукових здобутків випускників та аналізу дослідницьких проєктів, створення дослідницько орієнтованого середовища із підтримкою на засадах менторства, супервізії й коучингу. Цінність запропонованого комплексу вбачаємо в узгодженні індивідуального поступу здобувача з професійною готовністю тих, хто здійснює його підготовку й науковий супровід. Звернення до досвіду випускників і матеріалів дослідницьких проєктів розширює можливості навчання на конкретних прикладах реалізації наукового задуму.

Уточнення змісту понять «наукова діяльність», «дослідницька діяльність», «дослідницькі вміння», «дослідницька компетентність» сприяє впорядкуванню понятєвого апарату дослідження з урахуванням особливостей професійного становлення майбутнього доктора філософії. Важливим є уточнення сутності формування дослідницької компетентності як цілеспрямованого, поетапного й керованого процесу набуття здатності до автономного здійснення наукового дослідження. Таке розуміння дозволяє розкрити педагогічний зміст підтримки здобувача та її спрямованість на поступове розширення його самостійності.

Удосконалення критеріально-діагностичного забезпечення конкретизує можливості оцінювання дослідницької компетентності через узгоджені критерії, показники, рівневі характеристики та комплекс методик. Науково-методичне значення цього результату полягає у встановленні зв'язку між теоретично визначеною структурою компетентності та доступними для вивчення проявами

дослідницької діяльності. Удосконалене змістово-технологічне забезпечення розширює способи залучення аспірантів до наукового пошуку завдяки інтеграції інтерактивних, фасилітаційних, цифрових, проблемно-дослідницьких, проєктних, коучингових, менторських і професійно орієнтованих технологій.

Подальшого розвитку в дисертації набули положення щодо інтеграції освітньої, дослідницької, практичної, комунікативної та рефлексивної складових докторської підготовки, поглиблення наукових уявлень про персоналізацію дослідницької траєкторії, розвиток академічної автономії та професійної дослідницької позиції здобувача.

Достовірність наукових положень підтримується їх послідовною конкретизацією в змісті педагогічного експерименту та співвіднесенням із результатами діагностування. Наведені в роботі результати засвідчують позитивну динаміку досліджуваних характеристик в експериментальних групах і підтримують висновок про ефективність педагогічної системи в умовах проведеного дослідження.

Оцінюючи сукупність одержаних результатів, вважаємо, що дисертація містить змістовний авторський внесок у теорію і методику професійної освіти. Її наукова новизна виявляється в концептуальному, системному та організаційно-методичному розв'язанні проблеми дослідницької підготовки майбутніх докторів філософії, а достовірність основних положень спирається на узгодження теоретичної аргументації з представленими експериментальними даними.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Значущість результатів дисертаційної роботи Ірини Вікторівни Олійник визначається їхнім внеском у наукове осмислення дослідницької підготовки в аспірантурі та можливістю застосування в організації освітньо-наукового процесу. Розроблені положення поглиблюють розуміння того, як методологічні знання, досвід виконання дослідницьких дій, ціннісне ставлення до науки й рефлексія поєднуються у професійному становленні майбутнього доктора філософії. Це має значення для розвитку теорії професійної освіти, оскільки конкретизує педагогічні засади підготовки фахівця, здатного самостійно продукувати наукове знання та обґрунтовувати способи його використання.

Теоретичну цінність роботи вбачаємо в розкритті взаємозалежності між розвитком дослідницької компетентності здобувача та організацією його підготовки. Обґрунтовані авторкою зв'язки між методологічними засадами, змістом, педагогічними умовами, технологіями й діагностичним забезпеченням створюють основу для подальших досліджень якості докторської освіти. Запропонована система може слугувати теоретичним орієнтиром для вивчення окремих аспектів наукового становлення аспіранта: розвитку методологічного мислення, академічної автономії, рефлексивності, взаємодії з науковим керівником та участі в дослідницькому середовищі.

Важливим для педагогічної науки є осмислення супроводу здобувача як процесу, спрямованого на розвиток його здатності самостійно організовувати дослідження. У цьому контексті положення дисертації розширюють уявлення про функції наукового наставництва, індивідуального планування та рефлексивного аналізу. Їх подальше використання відкриває можливості для дослідження

співвідношення педагогічної підтримки й відповідальності аспіранта на різних етапах виконання дисертаційної роботи.

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробленні взаємопов'язаного комплексу матеріалів для здобувачів, викладачів, наукових керівників і розробників освітньо-наукових програм. Зокрема, здійснена дослідницька орієнтація змісту 14 освітніх компонентів нормативної та вибіркової складників ОНП «Професійна освіта» демонструє можливості узгодження навчальних завдань із науковою роботою аспіранта. Такий досвід може бути використаний під час перегляду програм для визначення внеску кожного освітнього компонента в опанування дослідницької діяльності та забезпечення послідовності відповідної підготовки.

Безпосереднє прикладне значення має навчально-методичний комплекс дисципліни «Дослідницька компетентність викладача-науковця». У поєднанні з матеріалами тренінгу-інтенсиву «Життєва перспектива та науково-професійне самовизначення дослідника» він забезпечує можливості для опрацювання методологічних питань у зв'язку з особистими науковими інтересами й професійними намірами здобувача. Програма науково-викладацької практики та навчально-методичний посібник «Педагогічна практика: програма та методика реалізації» доповнюють цей комплекс засобами поєднання дослідницьких і викладацьких завдань. Цифрові інформаційні, навчальні й презентаційні ресурси розширюють можливості використання розробленого забезпечення в освітньо-науковому процесі.

На особливу увагу заслуговують матеріали для індивідуального планування й наукового супроводу: індивідуальний план розвитку дослідницької компетентності, дорожня карта дослідника та план наукового супроводу аспіранта. Візуально-аналітичні інструменти структурування дослідження, проблемно-пошукові та проєктно-дослідницькі завдання можуть бути використані для опрацювання наукового задуму, перевірки логіки його побудови й обговорення обґрунтованості окремих рішень.

Значення для вдосконалення роботи науково-педагогічних працівників має програма циклу науково-методичних семінарів-тренінгів, спрямована на підготовку викладачів і наукових керівників до цілеспрямованого формування дослідницької компетентності. Її використання може сприяти узгодженню педагогічних вимог, способів організації дослідницьких завдань і підходів до оцінювання. Тематичне планування та зміст діяльності Клубу аспірантів доповнюють індивідуальний супровід можливостями колегіального обговорення наукових проблем, обміну досвідом і взаємної підтримки здобувачів.

Представлені в дисертації відомості про впровадження результатів в освітньо-науковий процес семи закладів вищої освіти засвідчують їх практичне використання. Напрацювання авторки становлять інтерес для гарантів і проєктних груп освітньо-наукових програм, викладачів, наукових керівників та організаторів підготовки в аспірантурі. Сукупність теоретичних положень і методичних розробок забезпечує можливість послідовного вдосконалення дослідницької підготовки – від визначення її цілей і змісту до організації діяльності аспіранта та оцінювання його поступу.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Публікаційний доробок Ірини Вікторівни Олійник відображає тривале й послідовне опрацювання проблеми дослідницької підготовки майбутніх докторів філософії. За відомостями, наведеними в дисертації, основні результати дослідження висвітлено у 76 наукових і навчально-методичних працях. До їх складу входять одна монографія, два розділи в колективних монографіях, один навчально-методичний посібник, 37 наукових статей та 35 публікацій апробаційного характеру. Серед статей п'ять опубліковано у виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 30 – у наукових фахових виданнях України, дві – у наукових виданнях іноземних держав. Із праць, що відображають основні наукові результати дисертації, 24 підготовлено одноосібно.

Тематична спрямованість представлених публікацій дозволяє простежити розгортання авторського дослідницького задуму. У них розглянуто методологічні орієнтири формування дослідницької компетентності, психолого-педагогічні передумови розвитку дослідницьких здібностей, форми й методи організації наукової роботи аспірантів. Ці напрями співвідносяться з теоретичною частиною дисертації та створ-ють підґрунтя для висвітлення способів педагогічного забезпечення досліджуваного процесу.

Відомості про особистий внесок здобувачки у спільні публікації конкретизують виконані нею завдання. Зокрема, визначено її участь в обґрунтуванні підходів до розвитку окремих складників дослідницької підготовленості, розробленні технологій супроводу індивідуальної дослідницької траєкторії, аналізі можливостей коучингу й менторингу та організації практичної підготовки. Таке представлення внеску дозволяє співвіднести спільні праці з авторськими напрацюваннями, викладеними в дисертації.

Публікації апробаційного характеру відображають представлення окремих положень дослідження на наукових і науково-практичних конференціях. Вони доповнюють основний публікаційний доробок і засвідчують послідовне винесення результатів на обговорення наукової спільноти.

Отже, наведений у дисертації склад і тематичне охоплення публікацій дають підстави позитивно оцінити повноту представлення основних напрямів та результатів дослідження. Публікаційний доробок охоплює теоретико-методологічні засади, змістово-технологічне забезпечення й окремі аспекти експериментального вивчення дослідницької підготовки майбутніх докторів філософії та відповідає проблематиці дисертаційної роботи.

6. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність установленим вимогам щодо оформлення.

Дисертація Ірини Вікторівни Олійник має послідовну структуру, підпорядковану розв'язанню визначеної наукової проблеми. Робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, п'ять розділів із висновками до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. За наведеними авторкою відомостями, основний зміст викладено на 442 сторінках; список використаних джерел охоплює 592 найменування, з яких 85 – іноземними мовами. Роботу доповнюють 48 таблиць, 32 рисунки та 17 додатків. Побудова дисертації забезпечує

послідовний розгляд теоретичних, концептуальних, проєктувальних, методичних та експериментальних аспектів дослідження.

У вступі визначено наукову проблему, обґрунтовано актуальність обраної теми, розкрито зв'язок із науково-дослідними темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Представлено концепцію та гіпотезу, методологічну й теоретичну основу, методи та експериментальну базу, наукову новизну і практичне значення результатів. Відомості про апробацію, публікації та особистий внесок здобувачки доповнюють характеристику виконаної роботи. Така організація вступу дозволяє співвіднести дослідницький задум із подальшим викладом і результатами його реалізації.

Перший розділ формує науково-теоретичну основу дослідження. Аналіз стану розробленості проблеми поєднано з опрацюванням базових понять, визначенням сутності й компонентного складу дослідницької компетентності та узагальненням українського й зарубіжного досвіду її формування. Значущим для логіки роботи є перехід від широкого кола наукових уявлень про дослідницьку діяльність до характеристик компетентності майбутнього доктора філософії з професійної освіти. Це створює поняттєве підґрунтя для наступних етапів авторського пошуку.

У другому розділі розкрито концептуально-методологічні засади досліджуваного процесу. Звернення до філософських витоків наукового пізнання дозволяє осмислити дослідницьку підготовку в контексті становлення суб'єкта пізнавальної діяльності. Розгляд методологічних підходів і принципів завершується обґрунтуванням авторської концепції. Завдяки цьому розділ виконує функцію змістового переходу від аналізу досліджуваного феномену до визначення засад педагогічного впливу на його формування.

Третій розділ присвячено проєктуванню компонентів педагогічної системи. Послідовне розкриття цільового та концептуально-методологічного, змістово-ціннісного й організаційно-технологічного, рефлексивно-аналітичного та результативно-оцінного компонентів дозволяє простежити внутрішню організацію авторської розробки. Важливо, що проєктування охоплює визначення очікуваних результатів, організацію діяльності здобувачів, осмислення набутого досвіду й оцінювання дослідницького розвитку. У такий спосіб концептуальні положення набувають конкретного педагогічного змісту.

У четвертому розділі представлено науково-методичне забезпечення відповідної системи, використання інтерактивних і цифрових технологій, технологій організації дослідницької діяльності та особистісно орієнтованих технологій. Окремо розкрито можливості науково-викладацької практики й педагогічної майстерні. Функційне призначення цього розділу полягає в конкретизації способів реалізації спроєктованої системи в освітньо-науковому процесі. Поєднання технологічного забезпечення з практичною підготовкою дозволяє простежити, як аспірант може застосовувати методологічні знання, виконувати дослідницькі завдання, аналізувати власні професійні дії.

П'ятий розділ завершує основну дослідницьку логіку експериментальною перевіркою ефективності педагогічної системи. У ньому описано організацію експериментальної роботи, діагностування вихідного рівня сформованості

дослідницької компетентності, перебіг упровадження системи та результати підсумкового оцінювання. Табличне й графічне представлення даних доповнює їх кількісний та якісний аналіз. Послідовність викладу дозволяє співвіднести зміст формувальної роботи зі змінами досліджуваних показників і висновками авторки.

Висновки до розділів узагальнюють результати відповідних етапів дослідження та забезпечують змістові переходи між ними. Загальні висновки організовано відповідно до поставлених завдань; вони охоплюють теоретичні положення, результати проєктування й експериментальної перевірки системи, а також розроблене навчально-методичне забезпечення. Додатки розширюють можливості ознайомлення з діагностичними, організаційними й методичними матеріалами та доповнюють доказову основу основного тексту.

Виклад дисертації має науковий характер, її рубрикація відображає ієрархію досліджуваних питань. Таблиці, рисунки, посилання на джерела й додатки забезпечують упорядкування матеріалу та можливість простежити підстави авторських міркувань. За складом основних структурних елементів і способом представлення результатів робота загалом відповідає вимогам до оформлення дисертаційних робіт.

Цілісність дисертації визначається узгодженістю її частин: теоретичний аналіз створює підґрунтя для концепції, концепція конкретизується в педагогічній системі, методичне забезпечення розкриває способи її реалізації, а експериментальна частина містить результати перевірки. Це дає підстави оцінити дисертацію як завершену наукову працю, у якій дослідницький задум доведено до теоретично обґрунтованих та емпірично перевірених результатів.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

Дисертація Ірини Вікторівни Олійник є завершеною науковою працею, у якій представлено авторське розв'язання проблеми теоретичного й методичного забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури. За предметною спрямованістю, характером поставлених завдань і змістом одержаних результатів дослідження відповідає спеціальності – теорія і методика професійної освіти. Концептуальна розробленість пробле-ми, обґрунтування педагогічної системи, її експериментальна перевірка та створене методичне забезпечення характеризують роботу як дослідження докторського рівня.

У дисертації представлено відомості, необхідні для розмежування авторських результатів і використаного наукового доробку. Звернення до ідей, положень та результатів інших дослідників супроводжується посиланнями на відповідні джерела. Авторські визначення, концептуальні положення, педагогічну систему й результати експериментальної роботи виокремлено в логіці викладу та положеннях наукової новизни. У вступі конкретизовано особистий внесок здобувачки у праці, підготовлені у співавторстві, що дозволяє встановити зміст виконаних нею дослідницьких завдань. Окремо розкрито характер застосування ChatGPT. За декларацією здобувачки, цей інструмент використовувався для технічного створення, візуального оформлення окремих схем і рисунків на основі авторських матеріалів. Таке повідомлення забезпечує

прозорість щодо використання допоміжного цифрового інструменту та відповідальності авторки за представлені матеріали.

Аналіз способу представлення наукових положень, оформлення посилань і розкриття особистого внеску дає підстави позитивно оцінити дотримання в дисертації принципів академічної доброчесності. Остаточне формулювання щодо відсутності неправомірних текстових запозичень має спиратися також на результати перевірки роботи та змістовий аналіз виявлених текстових збігів.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. У підрозділах 1.1. та 1.2 дисертації більшість висновків та наведених джерел стосується підготовки PhD взагалі. Специфіка професійної освіти (підготовка фахівців для ЗПТО, фахової передвищої освіти, дуальне навчання, виробничі практики, співпраця з роботодавцями) в контексті формування дослідницької компетентності підготовки докторів філософії професійної освіти розкрито недостатньо. Відповідно доцільно було б більш чітко виокремити, чим саме дослідницька діяльність у галузі професійної освіти відрізняється від інших педагогічних спеціальностей.

2. У підрозділі 1.2. вибудовано ланцюжок «Наукове дослідження – Наукова діяльність – Дослідницька діяльність – Дослідницька поведінка – Здібності – Уміння – Компетенція/Компетентність». Однак, обґрунтування поняття «дослідницька поведінка» звужено до позицій психофізіології щодо орієнтувального рефлексу та пошукової активності (стор. 104-105). Доцільно було б дослідницьку поведінку докторів філософії пов'язати й з дослідницькою автономією, академічною поведінкою, академічною доброчесністю та науковою етикою.

3. Звернення до зарубіжного досвіду в контексті проблематики дисертації (підрозділ 1.4) набуло б більшої ваги за умови подання узагальнювального висновку щодо можливостей імплементації відповідних наукових та навчально-методичних ідей в практику підготовки докторів філософії у вітчизняних ЗВО.

4. Репрезентація 12 методологічних підходів у підрозділі 2.2. є універсальною для підготовки фахівців будь-якого профілю. Доцільно було б конкретизувати як саме кожен з підходів сприяє трансформації змісту, методів підготовки здобувачів зазначеної спеціальності. Представлена на Рис. 3.1. (підрозділ 3.1) модель не може розглядатися як структурно-функційна, як зазначено у Завданні № 5 у вступі, оскільки відсутні позначення прямих та зворотних зв'язків між складниками системи.

5. У підрозділі 5.1. на стор. 439 зазначено про те, що системність як характеристика дослідницької підготовки забезпечувалася завдяки впровадженню авторської дисципліни «Дослідницька компетентність викладача-науковця». Зазначена позиція потребує додаткового обґрунтування, оскільки системність будь-якого процесу не може бути пов'язана із одним чинником або умовою. Крім того, відповідно до силабусу (Додаток Г) дисципліна «Дослідницька компетентність викладача-науковця» є вибірковою, що за умови вільного вибору здобувачів зумовлює певні організаційні утруднення щодо залучення всіх аспірантів до її опанування.

Наведені зауваження мають уточнювальний характер і не знижують наукової та практичної цінності дисертаційної роботи. Порушені питання створюють простір для фахової дискусії, у межах якої здобувачка зможе повніше розкрити підстави

прийнятих дослідницьких рішень та окреслити напрями подальшого вдосконалення розробленої педагогічної системи.

Загальний висновок

Дисертація Олійник Ірини Вікторівни «Теоретичні та методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії з професійної освіти в умовах аспірантури» є завершеною самостійною науковою працею, у якій розв'язано актуальну наукову проблему теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення дослідницької підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня. Одержані результати збагачують теорію і методику професійної освіти положеннями про становлення компетентного дослідника та розкривають педагогічні можливості цілеспрямованого розвитку його наукової самостійності.

Вагомість авторського внеску визначається взаємопов'язаністю концептуальних, проєктувальних і методичних результатів. Обґрунтована концепція, розроблена педагогічна система, організаційно-педагогічні умови її реалізації та діагностичне забезпечення утворюють цілісну основу вдосконалення підготовки майбутніх докторів філософії з професійної освіти. Експериментальна перевірка й представлені матеріали впровадження підтверджують практичну значущість авторських напрацювань. Зміст дисертації, логіка дослідження та характер отриманих результатів засвідчують здатність здобувачки самостійно розв'язувати складні науково-педагогічні проблеми.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, обґрунтованістю основних положень та завершеністю дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 (зі змінами), а її авторка – **Олійник Ірина Вікторівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
заслужений працівник освіти України,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки
Державного закладу «Луганський
національний університет імені Тараса
Шевченка» (м. Лубни) Людмила БУТЕНКО

Підпис Людмили Бутенко
Засвідчую
Начальник відділу кадрів Віта БУТЕНКО
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ * ДЗ ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА * ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД * КОД 02125131 * ВІДДІЛ КАДРІВ